KOMISJA
EUROPEJSKA

Bruksela, dnia 22.7.2021 r.
COM(2021) 408 final

SPRAWOZDANIE KOMISJI DLA PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO, RADY, EUROPEJSKIEGO KOMITETU EKONOMICZNO-SPOŁECZNEGO I KOMITETU REGIONÓW

z przeglądu i aktualizacji trzeciego unijnego planu wdrożeniowego zgodnie z art. 9 ust. 4 rozporządzenia (UE) 2019/1021 dotyczącego trwałych zanieczyszczeń organicznych

{SWD(2021) 201 final}

1. WPROWADZENIE

Konwencja sztokholmska w sprawie trwałych zanieczyszczeń organicznych (TZO)[1] („konwencja sztokholmska") została przyjęta w maju 2001 r. i weszła w życie w 2004 r. Unia Europejska („Unia") i jej państwa członkowskie[2] są stronami konwencji[3], którą po raz pierwszy wdrożono do prawa Unii rozporządzeniem (WE) nr 850/2004 dotyczącym trwałych zanieczyszczeń organicznych[4]. Rozporządzenie to zastąpiono przekształconym rozporządzeniem (UE) 2019/1021 dotyczącym trwałych zanieczyszczeń organicznych[5] („rozporządzenie dotyczące TZO").

Konwencja sztokholmska zobowiązuje strony konwencji na podstawie art. 7 do:

a) opracowania planu wdrożenia swoich zobowiązań wynikających z postanowień konwencji i podjęcia wysiłków w celu jego realizacji;

b) przekazania swojego planu wdrożeniowego Konferencji Stron w ciągu dwóch lat od dnia wejścia w życie konwencji sztokholmskiej w odniesieniu do tej strony;

c) dokonywania okresowego przeglądu i aktualizacji planów w sposób określony w drodze decyzji Konferencji Stron.

Pierwszy europejski plan wdrożeniowy, nazywany „wspólnotowym planem wdrożeniowym" (CIP), opracowano w 2007 r. (SEC (2007) 341)[6]. Wspomniany wspólnotowy plan wdrożeniowy po raz pierwszy zaktualizowano w oparciu o „unijny plan wdrożeniowy" (UIP) opracowany w 2014 r. (COM(2014) 306 final), a następnie zaktualizowano go na początku 2019 r. (COM(2018) 848 final). Przegląd i aktualizacja trzeciego unijnego planu wdrożeniowego stały się konieczne w celu dalszego zajęcia się kwestią:

1) przekształcenia rozporządzenia dotyczącego TZO, które zastąpiło pierwotne rozporządzenie (WE) nr 850/2004 w lipcu 2019 r.;

2) włączenia szeregu nowych trwałych zanieczyszczeń organicznych do konwencji sztokholmskiej, w tym pestycydu dikofol i przemysłowej substancji chemicznej kwasu perfluorooktanowego (PFOA), jego soli i związków pochodnych oraz

3) postępu technicznego i legislacyjnego w tej dziedzinie.

Ten plan wdrożeniowy był przedmiotem konsultacji z właściwymi organami państw członkowskich, przedstawicielami branży, organizacjami działającymi na rzecz ochrony środowiska i obywatelami. Plan wdrożeniowy zostanie przedłożony Sekretariatowi konwencji sztokholmskiej zgodnie z zobowiązaniami Unii jako strony.

---

1 http://www.pops.int/TheConvention/Overview/TextoftheConvention/tabid/2232/Default.aspx

2 Jedno państwo członkowskie (Włochy) nie dokonało jeszcze ratyfikacji.

3 Decyzja Rady z dnia 14 października 2004 r. dotycząca zawarcia, w imieniu Wspólnoty Europejskiej, Konwencji sztokholmskiej w sprawie trwałych zanieczyszczeń organicznych (2006/507/WE) (Dz.U. L 209 z 31.7.2006, s. 1).

4 Rozporządzenie (WE) nr 850/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. dotyczące trwałych zanieczyszczeń organicznych i zmieniające dyrektywę 79/117/EWG (Dz.U. L 158 z 30.4.2004, s. 7).

5 Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1021 z dnia 20 czerwca 2019 r. dotyczące trwałych zanieczyszczeń organicznych (wersja przekształcona) (Dz.U. L 169 z 25.6.2019, s. 45).

6 https://ec.europa.eu/environment/chemicals/international_conventions/pdf/sec_2007_341.pdf

2. TRWAŁE ZANIECZYSZCZENIA ORGANICZNE (TZO)

Trwałe zanieczyszczenia organiczne są to substancje chemiczne, które pozostają w środowisku, bioakumulują się i powodują poważne niekorzystne skutki dla ludzkiego zdrowia lub środowiska. Zanieczyszczenia te są przenoszone ponad granicami daleko od ich źródeł i kumulują się nawet w regionach, w których nigdy ich nie używano ani nie produkowano. Trwałe zanieczyszczenia organiczne stanowią zagrożenie dla środowiska i dla zdrowia ludzi na całym świecie, przy czym obszary arktyczne, region bałtycki i region alpejski są przykładami pochłaniaczy TZO w UE. Uznano, że aby zmniejszyć i wyeliminować produkcję, wykorzystanie i uwalnianie tych substancji, należy podjąć działania na szczeblu międzynarodowym. Substancje będące przedmiotem międzynarodowych instrumentów prawnych dotyczących TZO wymieniono w tabeli 1.

3. UMOWY MIĘDZYNARODOWE DOTYCZĄCE TZO

3.1. Protokół EKG ONZ dotyczący TZO[7]

Protokół dotyczący TZO („protokół z Aarhus") do Konwencji EKG ONZ w sprawie transgranicznego zanieczyszczania powietrza na dalekie odległości (Konwencji LRTAP) przyjęto w dniu 24 czerwca 1998 r. w Aarhus w Danii. Protokół z Aarhus został zatwierdzony przez Unię Europejską i 23 państwa członkowskie[8]. Protokół z Aarhus koncentruje się obecnie na wykazie 16 substancji – jedenastu pestycydów, dwóch przemysłowych substancji chemicznych oraz trzech niezamierzonych produktów ubocznych. W 2009 r. strony przyjęły decyzje o dodaniu do wykazu siedmiu nowych substancji. Decyzje te nie weszły jednak jeszcze w życie.

Protokół zakazuje produkcji i wykorzystania chemikaliów wymienionych w wykazie, ze skutkiem natychmiastowym lub na późniejszym etapie, i obejmuje postanowienia dotyczące postępowania z odpadami składającymi się z tych chemikaliów lub je zawierającymi. Zawarto w nim zobowiązanie, aby strony ograniczyły swoje emisje dioksyn, furanów, wielopierścieniowych węglowodorów aromatycznych (WWA) i heksachlorobenzenu, oraz ustanowiono szczególne dopuszczalne wielkości emisji w odniesieniu do spalania odpadów komunalnych, niebezpiecznych i medycznych. Ostatecznym celem jest całkowite wyeliminowanie zrzutów, emisji oraz strat trwałych zanieczyszczeń organicznych.

3.2. Konwencja sztokholmska w sprawie trwałych zanieczyszczeń organicznych

Konwencja sztokholmska została przyjęta w 2001 r. w ramach Programu Narodów Zjednoczonych ds. Ochrony Środowiska (UNEP) i weszła w życie w 2004 r. Wspiera ona globalne działania dotyczące wstępnej grupy dwunastu substancji TZO, jej ogólnym celem jest ochrona zdrowia ludzkiego i środowiska przed TZO. Zobowiązuje strony do podjęcia działań mających na celu eliminację lub ograniczenie uwalniania TZO do środowiska. W szczególności konwencja odwołuje się do podejścia zapobiegawczego, które ustanowiono w zasadzie 15 Deklaracji z Rio w sprawie środowiska i rozwoju z 1992 r. Wymienioną zasadę wdrożono w art. 8 konwencji sztokholmskiej, który ustanawia zasady dodawania kolejnych chemikaliów.

Obecnie w załączniku A do konwencji sztokholmskiej wymienione jest 28 chemikaliów i grup chemikaliów podlegających zakazowi produkcji i stosowania, z wyjątkiem ogólnych

[7] http://www.unece.org/env/lrtap/pops_h1.htm

[8] Grecja, Malta, Polska i Portugalia nie zatwierdziły jeszcze protokołu z Aarhus (https://treaties.un.org/Pages/ParticipationStatus.aspx?clang=_en).

lub szczególnych wyłączeń. Ponadto produkcja i stosowanie DDT, pestycydu nadal wykorzystywanego w wielu krajach rozwijających się, są surowo ograniczone, jak określono w załączniku B do konwencji sztokholmskiej. Załącznik B obejmuje również PFOS, jego sole i PFOS-F, dla których również istnieją wyłączenia i dopuszczalne zastosowania.

Wyłączenia ogólne zezwalają na wykorzystanie w badaniach laboratoryjnych, w charakterze substancji odniesienia oraz na niezamierzone skażenia śladowe w chemikaliach, mieszaninach i artykułach. Zawierające TZO artykuły wytworzone lub już użytkowane przed dniem wejścia w życie odnośnego obowiązku są również objęte wyłączeniem, pod warunkiem że strony przekażą Sekretariatowi konwencji sztokholmskiej informacje na temat zastosowań oraz krajowy plan gospodarowania odpadami dotyczące takich artykułów.

Uwolnienia wytworzonych w sposób niezamierzony produktów ubocznych wymienionych w załączniku C (dioksyn, furanów, polichlorowanych bifenyli (PCB), pentachlorobenzenu (PeCB), heksachlorobenzenu (HCB) oraz polichlorowanego naftalenu (PCN) (od grudnia 2016 r.) i heksachlorobutadienu (od grudnia 2018 r.)) podlegają ciągłej minimalizacji, której ostatecznym celem, w przypadkach gdy jest to wykonalne, powinna być ich całkowita eliminacja. Zgodnie z załącznikiem C strony mają promować i, zgodnie ze swoimi planami działań, wymagać zastosowania najlepszych dostępnych technik dla nowych źródeł należących do głównych kategorii źródeł określonych w części II i III załącznika C do konwencji sztokholmskiej.

Konwencja sztokholmska przewiduje ponadto identyfikację i bezpieczne zarządzanie zapasami zawierającymi TZO lub składającymi się z TZO. Odpady składające się z TZO, zawierające TZO lub skażone TZO należy usuwać w taki sposób, aby zawarte w nich trwałe zanieczyszczenie organiczne zostało zniszczone lub nieodwracalnie przekształcone w substancje, które nie wykazują właściwości trwałych zanieczyszczeń organicznych. Jeżeli takie postępowanie nie stanowi preferowanego rozwiązania ze względów ochrony środowiska, lub w przypadku niskiej zawartości trwałych zanieczyszczeń organicznych, odpady mogą zostać usunięte w inny sposób bezpieczny dla środowiska. Operacje usuwania mogące prowadzić do odzysku lub ponownego wykorzystania trwałych zanieczyszczeń organicznych są wyraźnie zabronione. W przypadku przemieszczania odpadów należy uwzględnić odpowiednie międzynarodowe przepisy, normy i wytyczne, w tym Konwencję bazylejską o kontroli transgranicznego przemieszczania i usuwania odpadów niebezpiecznych z 1989 r.

Tabela 1: **Przegląd TZO uregulowanych na szczeblu międzynarodowym (nowe TZO dodane do konwencji sztokholmskiej od 2009 r. wyróżniono kolorem szarym)**

Substancja	**Nr CAS**	**Wymienione w konwencji sztokholmskiej**	**Wymienione w protokole EKG ONZ dotyczącym TZO**	**Wymienione w rozporządzeniu UE dotyczącym TZO**
TZO pochodzące z zamierzonej produkcji				
aldryna	309-00-2	załącznik A	tak	tak
chlordan	57-74-9	załącznik A	tak	tak
chlordekon	143-50-0	załącznik A	tak	tak
dieldryna	60-57-1	załącznik A	tak	tak
endosulfan	959-98-8 33213-65-9 115-29-7	załącznik A	nie	tak
endryna	72-20-8	załącznik A	tak	tak
heptachlor	76-44-8	załącznik A	tak	tak

Substancja	Nr CAS	Wymienione w konwencji sztokholmskiej	Wymienione w protokole EKG ONZ dotyczącym TZO	Wymienione w rozporządzeniu UE dotyczącym TZO
heksabromobifenyl (HBB)	36355-01-8	załącznik A	tak	tak
heksabromocyklododekan (HBCDD) (w tym jego izomery)	25637-99-4 3194-55-6 134237-50-6 134237-51-7 134237-52-8	załącznik A	nie	tak
eter heksabromodifenylu i eter heptabromodifenylu	36483-60-0; 68928-80-3; i inne	załącznik A	tak	tak
				tak
heksachlorobenzen (HCB)	118-74-1	załącznik A	tak	tak
alfa heksachlorocykloheksan*	319-84-6; 608-73-1	załącznik A	tak: heksachlorocykloheksan (HCH; CAS: 608-73-1[9]), w tym lindan (CAS: 58-89-9)	tak (wszystkie izomery, w tym gamma HCH obecny w lindanie)
beta heksachlorocykloheksan*	319-85-7	załącznik A		
lindan*	58-89-9	załącznik A		
mireks	2385-85-5	załącznik A	tak	tak
pentachlorobenzen	608-93-5	załącznik A	tak	tak
pentachlorofenol (PCP)	87-86-5 i inne	załącznik A	nie	tak – dodano w wersji przekształconej z 2019 r.
polichlorowane bifenyle (PCB)	1336-36-3 i inne	załącznik A	tak	tak
eter tetrabromodifenylu i eter pentabromodifenylu	40088-47-9; 32534-81-9; i inne	załącznik A	tak	tak
				tak
toksafen	8001-35-2	załącznik A	tak	tak
DDT	50-29-3	załącznik B	tak	tak
perfluorooktanosulfonian, jego sole i fluorek perfluorooktanosulfonylu (PFOS)	1763-23-1; 307-35-7, i inne	załącznik B	tak	tak
kwas perfluorooktanowy (PFOA), jego sole i związki pochodne	335-67-1	załącznik A	nie	tak – dodano w kwietniu 2020 r.
SCCP – krótkołańcuchowe chlorowane parafiny	85535-84-8; i inne	załącznik A	tak	tak
HCBD – heksachlorobutadien	87-68-3	załącznik A	tak	tak
PCN – polichlorowane naftaleny	70776-03-3 i inne	załącznik A	tak	tak
Eter bis(pentabromofenylowy), znany również jako eter dekabromodifenylowy (c-decaBDE)	1163-19-5	załącznik A	nie	tak – dodano w wersji przekształconej z 2019 r.
Dikofol	115-32-2	załącznik A	nie	tak – dodano w czerwcu 2020 r.
TZO pochodzące z niezamierzonej produkcji				
polichlorowane dibenzo-p-dioksyny (PCDD)	1746-01-6	załącznik C	tak	tak
polichlorowane dibenzofurany (PCDF)	1746-01-6	załącznik C	tak	
heksachlorobenzen (HCB)	118-74-1	załącznik C	tak	tak

[9] Ten numer CAS obejmuje mieszaninę izomerów alfa, beta, gamma, delta i epsilon HCH.

Substancja	Nr CAS	Wymienione w konwencji sztokholmskiej	Wymienione w protokole EKG ONZ dotyczącym TZO	Wymienione w rozporządzeniu UE dotyczącym TZO
pentachlorobenzen	608-93-5	załącznik C	tak	tak – dodano w wersji przekształconej z 2019 r.
polichlorowane bifenyle (PCB)	1336-36-3 i inne	załącznik C	tak	tak
PCN – polichlorowane naftaleny	70776-03-3 i inne	załącznik C	tak	tak – dodano w wersji przekształconej z 2019 r.
wielopierścieniowe węglowodory aromatyczne (WWA)	207-08-9 i inne	nie	tak	tak
HCBD – heksachlorobutadien	87-68-3	załącznik C	tak	tak – dodano w wersji przekształconej z 2019 r.

* Lindan, alfa i beta heksachlorocykloheksan, jak również chlorodekon i heksabromobifenyl są nowymi TZO w ramach konwencji sztokholmskiej, ale zostały już objęte protokołem z Aarhus i rozporządzeniem dotyczącym TZO.

4. CEL UNIJNEGO PLANU WDROŻENIOWEGO W SPRAWIE TZO

Konwencja sztokholmska nakłada na wszystkie strony obowiązek opracowania planu wdrożenia ich zobowiązań wynikających z postanowień konwencji i podjęcia wysiłków w celu jego realizacji. W przypadku Unii obowiązek ten wprowadzono również w art. 9 rozporządzenia dotyczącego TZO. Komisja opracowała zatem (w 2007 r.) plan wdrożeniowy dotyczący TZO, który obejmuje również substancje wchodzące w zakres protokołu z Aarhus[10]. Plan ten był następnie kilkakrotnie aktualizowany w miarę zmian wprowadzanych w konwencji sztokholmskiej, protokole z Aarhus oraz prawie Unii.

Ogólnym celem planu wdrożeniowego jest nie tylko wypełnienie zobowiązań prawnych, ale również podsumowanie podjętych działań oraz określenie strategii i planu działania w odniesieniu do dalszych środków unijnych związanych z TZO objętymi konwencją sztokholmską lub Protokołem EKG ONZ dotyczącym TZO.

W związku z powyższym celem unijnego planu wdrożeniowego jest:

- dokonanie przeglądu istniejących unijnych środków związanych z TZO;
- stwierdzenie, czy zobowiązania wynikające z konwencji sztokholmskiej są wypełniane w sposób skuteczny i w wystarczającym stopniu;
- określenie potrzeb w zakresie dalszych środków unijnych;
- ustanowienie planu wdrożenia dalszych środków;
- określenie i wzmocnienie powiązań i potencjalnych synergii między zarządzaniem TZO a innymi politykami ochrony środowiska i innymi obszarami polityki; oraz
- podnoszenie świadomości na temat TZO i przyjętych w odniesieniu do nich środków kontroli.

[10] SEC (2007) 341.

5. STRESZCZENIE UNIJNEGO PLANU WDROŻENIOWEGO

Czwarty unijny plan wdrożeniowy określono w dokumencie roboczym służb Komisji towarzyszącym niniejszemu sprawozdaniu. Przegląd i aktualizacja trzeciego planu wdrożeniowego dotyczą zmian wprowadzonych w ramach przekształcenia, zmian w rozporządzeniu dotyczącym TZO, włączenia nowych trwałych zanieczyszczeń organicznych do konwencji sztokholmskiej oraz uwzględnienia postępów technicznych i legislacyjnych poczynionych w tym obszarze.

Wprowadzenie zawiera przegląd międzynarodowych ram prawnych, w których funkcjonuje rozporządzenie dotyczące TZO, w tym streszczenie Protokołu EKG ONZ dotyczącego TZO i konwencji sztokholmskiej.

W rozdziale 2 przedstawiono obecną sytuację, jeżeli chodzi o wykonanie obowiązków UE jako strony wyżej wymienionych ram międzynarodowych. Opisano w nim właściwe przepisy UE, które zostały wprowadzone, jak również instrumenty finansowe wspierające wdrożenie.

W szczególności dotyczy to nowych sekcji unijnego planu wdrożeniowego zawierających szczegółowe opisy rozporządzenia dotyczącego TZO. W ramach rozporządzenia dotyczącego TZO Europejska Agencja Chemikaliów (ECHA) otrzymuje szereg zadań mających na celu wspieranie Komisji Europejskiej, m.in. w pracach nad identyfikacją nowych potencjalnych TZO. W wyniku tej zmiany rozporządzenia w większym stopniu dostosowano procesy na podstawie rozporządzenia dotyczącego TZO do powiązanych przepisów dotyczących chemikaliów w zakresie rejestracji, oceny, udzielania zezwoleń i stosowanych ograniczeń w zakresie chemikaliów (REACH), tj. rozporządzenia (WE) nr 1907/2006. Ponadto ECHA ma obowiązek dostarczania dodatkowych informacji na stronie internetowej ECHA[11], w tym powiadomienia o przygotowaniu wniosku o umieszczenie nowej substancji w wykazie oraz informacji o ośmiotygodniowym okresie konsultacji dla wszystkich zainteresowanych stron, co pozwala zwiększyć przejrzystość i wkład przemysłu, organizacji pozarządowych i jednostek badawczych w dostarczanie danych na temat potencjalnych TZO.

W rozporządzeniu dotyczącym TZO zmieniono również obowiązek sprawozdawczy państw członkowskich. Wymóg składania Komisji rocznych i trzyletnich sprawozdań z postępów w realizacji celów rozporządzenia (WE) nr 850/2004 na podstawie art. 12 zastępuje się przepisami art. 13 rozporządzenia dotyczącego TZO, który nakłada na państwa członkowskie obowiązek sporządzenia sprawozdania szczegółowo opisującego postępy w realizacji celów rozporządzenia dotyczącego TZO i podania go do publicznej wiadomości. Państwa członkowskie są zobowiązane do zapewnienia Komisji i ECHA dostępu do informacji zawartych w sprawozdaniach.

Rozdział 2 zawiera dodatkowe informacje na temat przepisów Unii dotyczących gleby i zanieczyszczonych terenów, których brakowało w poprzednich wersjach unijnego planu wdrożeniowego i wspólnotowego planu wdrożeniowego. Zawiera on informacje dotyczące dyrektywy w sprawie odpowiedzialności za środowisko (2004/35/WE), rozporządzenia w sprawie produktów nawozowych (UE) 2019/1009 oraz strategii tematycznej w zakresie ochrony gleby.

W rozdziale 3 przedstawiono ogólną analizę TZO w Unii, w tym ich produkcji, zastosowania, wprowadzania do obrotu, a także istniejących zapasów i zanieczyszczenia strumienia odpadów. Rozdział ten opiera się głównie na sprawozdaniach i planach wdrożeniowych przygotowanych przez państwa członkowskie.

Zawiera nowe szczegółowe sekcje dotyczące przede wszystkim:

[11] https://echa.europa.eu/understanding-pops

- bromowanego związku opóźniającego zapłon – eteru dekabromodifenylowego (dekaBDE) – który był szeroko stosowany w Unii w tworzywach sztucznych i w wyrobach włókienniczych wykorzystywanych jako obicia mebli, zanim w marcu 2019 r. weszło w życie ograniczenie stosowania dekaBDE w ramach REACH. W maju 2017 r. Konferencja Stron konwencji sztokholmskiej podjęła decyzję o umieszczeniu decaBDE w załączniku A. W unijnym planie wdrożeniowym odnotowano, że szczytowe zużycie decaBDE w Unii wyniosło 75 000 ton w 2000 r., a do pełnego wycofania doszło w 2019 r. Biorąc pod uwagę okres użytkowania wyrobów poddanych działaniu produktów biobójczych, można oczekiwać, że decaBDE będzie nadal oddziaływać na strumienie odpadów przez kilka najbliższych lat;

- perfluorowanego środka powierzchniowo czynnego – kwasu perfluorooktanowego (PFOA), jego soli i związków pochodnych. Po perfluorooktanosulfonianie (PFOS) PFOA jest drugą substancją per- i polifluoroalkilową (PFAS) wymienioną w załączniku do konwencji sztokholmskiej. PFOA jest intensywnie wykorzystywany w Unii w bardzo szerokim zakresie zastosowań jako środek hydrofobowy, środek zapewniający odporność na olej i plamy, a także jako produkt pośredni w produkcji fluoropolimerów. PFOA dodano do konwencji sztokholmskiej w 2019 r. z szeregiem wyłączeń. Gospodarowanie PFOA i odpadami zanieczyszczonymi PFOA stanowi istotne wyzwanie dla Unii na następną dekadę i późniejszy okres;

- pentachlorofenolu (PCP) – pestycydu, który wcześniej stosowano jako środek do konserwacji drewna, głównie w warunkach przemysłowych, takich jak linie przesyłowe energii elektrycznej i podkłady kolejowe. PCP, jego sole i estry dodano do załącznika A do konwencji sztokholmskiej w maju 2015 r. Stosowanie PCP w Unii jest ograniczone od 1991 r. i zostało jeszcze bardziej ograniczone na podstawie REACH w 2008 r. Chociaż w Unii od wielu lat nie stosowano PCP do obróbki drewna, żywotność drewna poddanego obróbce może wynosić do 50 lat, co potencjalnie stwarza problemy związane z ostatecznym zagospodarowaniem odpadów drzewnych;

- dikofolu – pestycydu, który stosowano jako zamiennik DDT do zwalczania roztoczy i innych szkodników w różnych uprawach, takich jak owoce, warzywa, rośliny ozdobne, bawełna i herbata. Dikofol dodano do konwencji sztokholmskiej w maju 2019 r. W Unii stosowanie dikofolu zmniejszyło się z 317 ton rocznie w 2000 r. do 32 ton rocznie w 2009 r. Od 2010 r. stosowanie dikofolu nie jest już dozwolone w Unii. Dikofol dodano również do dyrektywy w sprawie norm jakości środowiska w 2013 r. (2013/39/UE). Oczekuje się niewielkich problemów związanych z pozostałościami (poza miejscami dawnego użytkowania), chociaż obszar wymagający dalszej kontroli może stanowić zanieczyszczenie przywożonych upraw .

Rozdział 3 zawiera również aktualizacje dotyczące prac na rzecz ostatecznego wycofania i zniszczenia (lub nieodwracalnego przekształcenia) polichlorowanych bifenyli (PCB) stosowanych jako ciecze będące nośnikami ciepła w urządzeniach dielektrycznych. Badanie przeprowadzone w 2017 r. wykazało, że większość państw członkowskich poczyniła znaczące postępy w kierunku wyeliminowania z użycia urządzeń zawierających PCB. Rozporządzenie dotyczące TZO obejmuje cel określony na mocy konwencji sztokholmskiej dotyczący wycofania PCB do 2025 r.

Rozdział 3 zawiera dalsze szczegółowe informacje na temat prac podjętych w celu ponownej oceny kryteriów TZO w odniesieniu do substancji wysoce mobilnych, z możliwością opracowania nowych kryteriów uzupełniających kryterium dotyczące bioakumulacji.

Rozdziały 4 i 5 zawierają dogłębną analizę poszczególnych obowiązków wynikających z konwencji sztokholmskiej w odniesieniu do postępowania z TZO w Unii. Na podstawie tej analizy w unijnym planie wdrożeniowym zaproponowano 31 działań, które mają poprawić wykonywanie obowiązków Unii na podstawie konwencji sztokholmskiej.

W rozdziałach 3 i 4 wykazano, że stosowanie substancji wymienionych w konwencji sztokholmskiej lub w protokole z Aarhus i regulowanych przepisami rozporządzenia dotyczącego TZO przed 2008 r. (stare TZO) było stopniowo wycofywane. Oprócz tego stare TZO znajdują zastosowanie jedynie w artykułach, które zostały wyprodukowane i wprowadzone do obrotu przed wejściem w życie rozporządzenia dotyczącego TZO oraz jako wzorce do celów badawczych. Oba te zastosowania podlegają ogólnym wyłączeniom określonym w konwencji sztokholmskiej i w rozporządzeniu dotyczącym TZO.

Nowe substancje TZO uwzględnione w konwencji sztokholmskiej lub w protokole z Aarhus w latach 2009–2017 zostały następnie dodane do rozporządzenia dotyczącego TZO. TZO dodane do konwencji sztokholmskiej w maju 2019 r. zostały już dawno wycofane z użycia w Unii (dikofol) albo podlegały dalszej kontroli w ramach rozporządzenia REACH (PFOA, jego sole i związki pochodne) i zostały dodane do rozporządzenia dotyczącego TZO w 2020 r.

Jeszcze do niedawna stosowano niektóre TZO, w szczególności bromowane związki opóźniające zapłon (PBDE i HBCDD) oraz związki perfluorowane (PFOA, jego sole i związki pochodne), co oznacza, że odpady zawierające te substancje mogą stanowić wyzwanie dla Unii i państw członkowskich jeszcze przez kolejne lata. Ponadto odpady zawierające TZO (np. przestarzałe pestycydy lub skażony sprzęt) zostały przywiezione do niektórych państw członkowskich w celu ich unieszkodliwienia i wyeliminowania. Przywóz takich odpadów odbywa się zgodnie z postanowieniami konwencji sztokholmskiej i przyczynia się do ogólnego zmniejszenia ilości TZO na świecie oraz do właściwego zarządzania TZO.

W kilku państwach członkowskich nadal istnieją zapasy przestarzałych pestycydów, które zawierają substancje TZO. Produkcja, stosowanie i wprowadzanie do obrotu tych pestycydów są obecnie surowo zabronione na podstawie rozporządzenia dotyczącego TZO. Te zapasy i inne odpady, które składają się z TZO lub są nimi skażone, wymagają odpowiedniego zarządzania w celu zapewnienia bezpiecznego dla środowiska unieszkodliwiania, w tym określenia i zmiany odpowiednich wartości dopuszczalnych oraz operacji unieszkodliwiania odpadów. W tym celu Komisja przygotowuje obecnie wniosek dotyczący zmiany załączników IV i V do rozporządzenia dotyczącego TZO.

W przeprowadzonym w 2017 r. badaniu dotyczącym pozostałych w użyciu zapasów PCB w cieczach będących nośnikami ciepła w urządzeniach dielektrycznych państwa członkowskie podkreśliły, że w stosunku do zakładanych zapasów w 1990 r. pozostało ich mniej niż 10 %. W przypadku niewielkiej liczby państw członkowskich pozostałe w użyciu zapasy były jednak znacznie wyższe i wynosiły około 50 % poziomu bazowego z 1990 r. W konwencji sztokholmskiej przewidziano stopniowe wycofywanie z użycia PCB w urządzeniach do 2025 r. i zobowiązano strony do zapewnienia bezpiecznego dla środowiska gospodarowania odpadami cieczy zawierających PCB do 2028 r.

W rozdziałach 6 i 7 zawarto dodatkowe informacje na temat wypełnienia zobowiązań innych niż bezpośrednio związane z wymienionymi w wykazie chemikaliami. Pokazują one, że wymiana informacji dotyczących kwestii technicznych między państwami członkowskimi i z państwami trzecimi nadal stanowi wyzwanie i powinna zostać ulepszona, aby lepiej wspierać wdrażanie rozporządzenia w sprawie TZO.

Ponadto jesienią 2019 r. przeprowadzono konsultacje publiczne w sprawie najnowszej wersji projektu unijnego planu wdrożeniowego. W odpowiedziach respondentów podkreślono obawy zarówno ze strony ogółu społeczeństwa, jak i ekspertów. Respondenci podkreślali w szczególności brak widoczności bieżących działań dotyczących TZO na poziomie państw członkowskich i Unii (w tym sposobu, w jaki mogliby wnieść swój wkład) oraz brak komunikacji dostosowanej do właściwych grup zainteresowanych stron w zakresie kluczowych obaw i kwestii dotyczących TZO. Respondenci reprezentujący ogół społeczeństwa podkreślili w szczególności, że ich największe obawy budzą informacje na temat przestarzałych pestycydów i zanieczyszczenia żywności.

Komunikacja ze społeczeństwem i najważniejszymi zainteresowanymi stronami stanowi główny punkt jednego z 31 działań mających na celu poprawę wykonania zobowiązań Unii.

Unia i państwa członkowskie zapewniają znaczną pomoc techniczną i finansową umożliwiającą wdrażanie konwencji sztokholmskiej w krajach rozwijających się przy wykorzystaniu różnych instrumentów.

6. WNIOSKI OGÓLNE

W Unii środki prawne dotyczące produkcji, wprowadzania do obrotu i stosowania TZO, a także środki dotyczące gospodarowania odpadami, które składają się z TZO lub zawierają TZO, są wystarczająco wszechstronne, aby wypełnić zobowiązania wynikające z konwencji i protokołu z Aarhus.

Poczyniono znaczący postęp w kierunku eliminacji TZO. Produkcja i stosowanie wszystkich substancji zawierających TZO są zabronione, istnieje jednak kilka drobnych wyjątków. Głównym wyzwaniem dla Unii jest wyeliminowanie TZO z cyklu gospodarowania odpadami i z pozostałych zapasów, ponieważ nadal stanowią one istotne źródło emisji. Największe wyzwania dotyczą obecnie bromowanych TZO stosowanych wcześniej jako związki opóźniające zapłon (PBDE i HBCDD), związków perfluorowanych (PFOA, jego soli i związków pochodnych), zarządzania przestarzałymi pestycydami i ostatecznego wycofania PCB z urządzeń dielektrycznych, aby osiągnąć cel wyznaczony na 2025 r. w rozporządzeniu dotyczącym TZO.

W świetle zobowiązań wynikających z konwencji sztokholmskiej i z uwzględnieniem sytuacji w Unii, w planie wdrożeniowym opisano 31 działań niezbędnych do wypełnienia tych zobowiązań. Spośród tych działań można wyróżnić pięć nowych, dotyczących w szczególności nowo włączonych chemikaliów. Do pozostałych działań zalicza się osiem działań ciągłych (bieżących) oraz 16 działań wymienionych już w poprzednim planie wdrożeniowym, które są nadal w toku, ponieważ nie zostały jeszcze zakończone lub pozostają nadal istotne.

Uwalnianie TZO w wyniku niezamierzonej produkcji pozostaje jedną z najważniejszych kwestii, którym Unia musi stawić czoła. W związku z tym kilka działań jest poświęconych opracowaniu odpowiednich środków mających na celu doprowadzenie do dalszej redukcji emisji TZO. Zapobieganie powstawaniu niezamierzonych TZO poprzez opracowywanie procesów i technologii, które nie dopuszczają do ich powstawania, powinno dotyczyć głównie obszaru produkcji przemysłowej, ale także źródeł krajowych takich jak rozproszone źródła spalania. Nadal istnieje potrzeba prowadzenia dodatkowych badań i dalszego rozwoju technologicznego w tej dziedzinie.

Wszystkie państwa członkowskie sporządziły wykazy urządzeń zawierających polichlorowany bifenyl (PCB), jak również plany działania dotyczące ich zbierania i unieszkodliwiania. Z informacji na temat aktualnych ilości urządzeń zawierających PCB

wynika, że wiele państw członkowskich poczyniło znaczne postępy; niektóre państwa członkowskie nadal jednak stoją przed wyzwaniami i konieczne są dalsze działania zmierzające do realizacji celu określonego w konwencji sztokholmskiej, jakim jest stopniowe zaprzestanie stosowania PCB do 2025 r.

Stosowanie bromowanych TZO jako związków opóźniających zapłon, w szczególności PBDE i HBCDD, było szeroko rozpowszechnione w Unii, ale obecnie stosowanie PBDE i HBCDD jest zakazane na mocy rozporządzenia dotyczącego TZO, a proces ich wycofywania zakończył się kilka lat temu. Okres użytkowania wyrobów poddanych działaniu produktów biobójczych stanowi jednak wyzwanie dla gospodarowania materiałami odpadowymi zawierającymi te substancje. Poczyniono znaczne postępy w opracowywaniu technik identyfikacji i oddzielania tych substancji w strumieniach odpadów, w tym opracowano wytyczne Sekretariatu. Konieczne są jednak dalsze działania, które pomogą w rozwiązaniu problemów związanych z bromowanymi TZO w strumieniu odpadów. Ponadto, podczas gdy przetworzone tworzywa sztuczne są zarządzane w ramach określonego strumienia odpadów na podstawie dyrektywy 2012/19/UE w sprawie zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego (WEEE)[12], przetworzone wyroby włókiennicze trafiają do strumieni odpadów komunalnych, w przypadku których świadomość tego problemu jest potencjalnie niższa.

Produkcja perfluorooktanosulfonianu, jego soli i fluorku sulfonylu perfluorooktanu (PFOS) w Unii jest obecnie ograniczona. Stosowanie PFOS w przemyśle galwanicznym jest ostatnim nadal istniejącym źródłem uwalniania PFOS wskutek zamierzonego zastosowania substancji. Zbadano już alternatywne i zastępcze rozwiązania dla tego zastosowania, które należy wdrożyć, aby całkowicie zaprzestać stosowania PFOS.

Wykorzystanie PFOA w dużej ilości zastosowań jest szeroko rozpowszechnione w Unii, co może stanowić poważne wyzwanie pod względem odpadów i potencjalnych emisji. Ponadto w unijnym planie wdrożeniowym stwierdzono, że chociaż PFOS i PFOA wymieniono w konwencji sztokholmskiej i rozporządzeniu dotyczącym TZO, na szczeblu międzynarodowym, jak i unijnym prowadzone są dalsze prace nad innymi związkami PFAS, w tym nad zgłoszeniem przez Norwegię kwasu perfluoroheksanosulfonowego (PFHxS) do konwencji sztokholmskiej. W związku z tym działania mające na celu rozwiązanie kwestii PFAS w Unii i na świecie uwzględniono w unijnej strategii w zakresie chemikaliów na rzecz zrównoważoności[13].

Ponadto w odpowiedziach udzielonych w ramach konsultacji publicznych dotyczących projektu unijnego planu wdrożeniowego podkreślono wyzwania w zakresie komunikacji i zaangażowania. Komisja i państwa członkowskie prowadzą obecnie działania mające na celu ocenę potrzeby podjęcia wspólnego działania w dziedzinie TZO i jego wartości dodanej – skoordynowanych kampanii informacyjnych na szczeblu unijnym – uwzględniając spoczywający na państwach członkowskich obowiązek rozpowszechniania informacji środowiskowych na temat TZO zgodnie z dyrektywą 2003/4/WE[14]. Rozpowszechnianie informacji na temat TZO zostało już usprawnione dzięki stworzeniu strony internetowej ECHA na temat TZO oraz utworzeniu Platformy Informacyjnej Monitorowania Stanu Chemicznego (IPCheM). Konieczne jest jednak przeprowadzenie kolejnego przeglądu w celu

[12] Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/19/UE z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego (WEEE) (Dz.U. L 197 z 24.7.2012, s. 38).

[13] COM(2020) 667 final

[14] Dyrektywa 2003/4/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 28 stycznia 2003 r. w sprawie publicznego dostępu do informacji dotyczących środowiska i uchylająca dyrektywę Rady 90/313/EWG (Dz.U. L 41 z 14.2.2003, s. 26).

stwierdzenia, jaki rodzaj rozpowszechniania informacji jest potrzebny, aby ułatwić zainteresowanym stronom znalezienie informacji, w szczególności w odniesieniu do bieżących działań dotyczących TZO.